

Skolornas kulturmiljö- projekt 2009–2011

**VAR ÄR
DU FRÅN?**

VAR ÄR DU FRÅN?

Skolornas kulturmiljöprojekt 2009–2011

Min hembygd på rikskartan!

Biologi- och geografiläraarnas förbund BGLF rf och Äidinkielen opettajain liitto anordnar ett gemensamt kulturmiljöprojekt för skolorna. Till projektet inbjuds också lärare i alla andra ämnen. Projektet stöder genomförandet av läroämnesövergripande undervisning och ämneshelheter i skolorna. Skolprojektet är en del av en nationell kulturmiljökampanj 2010, som samlar deltagare från tiotals föreningar och organisationer. Kampanjen koordineras av Finlands Hembygdsförbund.

Mål och målgrupp

Projektet riktar sig till lärare och studerande i grundläggande utbildning och på andra stadiet. Projektet genomförs i skolorna under ledning av lärare i biologi och geografi samt modersmål och litteratur, men målet är att få med också andra läroämnen. Avsikten är att eleverna i grupper eller klassvis ska utforska sin kulturmiljö ur en synvinkel som de själv har valt. Också nyinflyttade elever kan genom projektet komma i tillfälle att studera sin nya miljö.

Projektets huvudsyfte är att eleverna ska bli medvetna om sin kulturmiljö och om vad den betyder för människorna. Arbetet är integrerande, dvs. det sammanför olika läroämnen. En idealisk utgångspunkt för projektet är att flera läroämnen medverkar utifrån egna synvinklar. På så sätt förenar projektet skolan och dess verksamhet och slutresultatet uppvisar variation och många nivåer.

Genomförandet kan till sin omfattning variera från ett projektarbete sammanställt av en elev till en gemensam temavecka för hela skolan.

Eleverna utforskar sin miljö utifrån någon intressant synvinkel. Det här projektmaterial ger bakgrundsinformation och handledning vid valet av tema och metod för undersökningen samt innehåller anvisningar och idéer.

Projektet kan t.ex. anknyta till miljöpedagogik eller mediepedagogik. Framställningssättet kan vara plansch, publikation, utställning, skådespel, portfolio, reklam, dans, konsert, videokollage, radioprogram, nyhet, hörspel el. dyl. Eleverna sammanställer en presentation av sitt projektarbete/undersökningsobjekt på webben. Till presentationen kan fogas bilder och videor (maximal längd 15 min.) samt undersökningsmaterial och resultat.

Förslag till hembygdsrelaterade teman:

- historia och kulturtraditioner
- minnen och berättelser av gamla ortsbor
- markanvändning och landskap
- byggnader och landmärken
- naturen, hur den används, dess betydelse och hur den har förändrats
- näringar förr och nu
- parker, trädgårdar, mål för fritidsutflykter
- författare och andra konstnärer, vetenskapsmän, idrottare och andra lokalt inflytelserika personer
- mattraditioner, mode, dialekt, ortnamn, föremål

Att spara och publicera arbetena

Projektarbetena sparas på skolans server eller webbplats. Arbetena hålls på samma adress till slutet av läsåret 2011. Läraren sänder en länk till arbetet på webben till adressen sihteeri@bml.fi.

Projektets webbplats har adressen www.mistaolet.fi. På sidorna finns en Finlandskarta där de skolor som deltar i projektet märks ut. De färdiga elevarbetena länkas till projektsidan där de kan klickas upp. På så sätt kommer elevernas hemkommun och skola på rikskartan. Under hela projektiden skickas information till media. Också skolorna själva kan sköta den lokala informationen.

Tidtabell och priser

Det går att delta i projektet läsåren 2009–2010 och 2010–2011. I slutet på varje termin utlottas bland deltagarna ett resestipendium avsett för hela klassen för genomförande av en kulturmiljöutflykt i hemlandet (1 500 euro/utflykt). Skolan kan delta i projektet med nya arbeten varje termin om man så vill.

Anmälning och upplysningar

Anmälningen sker elektroniskt på adressen www.mistaolet.fi

Upplysningar: Biologi- och geografilärarnas förbund,
Mechelingatan 15 B 48, 00100 Helsingfors,
telefon (09) 477 74 60, sihteeri@bmol.fi. www.bmol.fi

Äidinkielen opettajain liitto,
Regeringsgatan 2 B, 3 vån., 00170 Helsingfors
telefon (09) 351 17 64,
anne.helttunen@aidinkielenopettajainliitto.fi.
www.aidinkielenopettajainliitto.fi

Vad menas med kulturmiljö?

När ni ser er omkring är det er lokala kulturmiljö ni ser. Ditt hör hus, byggnader, vägar, parker, broar, åkrar, badstränder och stadsdelar med namn och allt. Kulturmiljön är en helhet som kombinerar naturen med resultatet av människans hand och tankekraft. Kulturmiljön är den miljö som vi människor har format enligt våra preferenser och som vi använder när vi lever och verkar. En bekant kulturmiljö har stor betydelse för människors trivsel, välmående och känsla av trygghet.

Enligt en officiell definition kan kulturmiljö definieras så här:

”Kulturmiljö är ett allmänbegrepp. Med det avses en miljö vars särdrag avspeglar olika kulturskeden samt växelverkan mellan människan och naturen. Kulturmiljön omfattar också människans förhållande till sin omgivning förr och nu; de betydelser och tolkningar samt de olika benämningar man har gett den. Mera exakt kan kulturmiljön beskrivas med begreppen kulturlandskap och byggd kulturmiljö.”

(Källa: Kulttuuriympäristöohjelma – miksi ja miten. Leena Lähdenvesi-Korhonen. Suomen ympäristö 10/2009. Miljöministeriet)

Publiceringstillstånden i skick!

Om underåriga elever förekommer på bildmaterial som publiceras, ska publiceringstillstånd begäras av elevernas vårdnadshavare. Tillstånden bör alltid begäras skriftligen. Allt projektmaterial ska vara gjort av eleverna själva. Om materialet innehåller utomstående inslag, t.ex. bilder eller musik, ansvarar de som har sammanställt materialet för de utomstående inslagens användnings- och publiceringsrättigheter. I fråga om upphovsrätt ska de arbeten som läggs ut på sidorna och deltar i tävlingen vara fria att publiceras på webben och stå fritt till skolornas förfogande.

Kulturens olika tidsavlagringar lever i er miljö

Kulturobjekten i er miljö har inte kommit till i ett vakuum eller av sig själva. De har ofta uppstått som ett resultat av mångsidigt samarbete och planering. Nya byggnader byggs t.ex. inte på stundens ingivelse, utan det behövs olika myndigheters gemensamma planering, ansökan om tillstånd och godkännande. Ofta låter man också i byggnadsskedet de lokala invånarna komma till tals med synpunkter på t.ex. namngivning av platser. Ett sådant exempel är Riksdagshusets tillbyggnad som blev färdig 2004. Folket föreslog att byggnaden skulle döpas till Lilla parlamentet, och det blev senare byggnadens officiella namn.

Objekten i kulturmiljön kan vara hundratals, rentav tusentals år gamla. De innefattar kunskap om hur människor förr har bott, levat och hankat sig fram – dvs. kunskap om deras kultur. Sådana fornlämningar är gravrösen, offerstenar, befästningar, boplatser och borgkullar som har bevarats i landskapet eller i jorden. Deras värde kan inte mätas i pengar. Urgamla fornlämningar är ofta skyddade i lag och fredade.

Teman och impulser för att inleda ett projektarbete med kulturmiljömotiv

www.mistaolet.fi

Projektet kan genomföras mycket fritt. Den här broschyren innehåller en sammanställning av mångsidiga teman, impulser och exempel på hur ett projektarbete om kulturmiljöer kan inledas. Studera dem tillsammans och kartlägg era möjligheter att genomföra projektet. Välj det som ni känner för och inled planeringen t.ex. med att brainstorma.

Projektarbetet ska gärna ha ett namn där det ingår namnet på er hemort och en så specifik och avgränsad synvinkel som möjligt genom vilken ni ritar in er hemort på rikskartan.

Källor till stolthet i vår hembygd

Genomför en enkät där ni utreder fem källor till stolthet i er hembygd. Det kan vara byggnader, personer eller t.ex. historiska händelser. Utred också orsakerna till att folk i er ort är stolta över just de här sakerna.

Vår dialekt är vacker!

Hurdan dialekt talas i ert område? Hur avviker er dialekt från standardspråket? Gör en gemensam utflykt i er dialektvärld och studera dess särdrag. Intervjua gamla och unga invånare och samla material om er dialekt för det här språkprojektet.

Vårt namnbestånd har sin egen prägel

Namnen är en viktig del av kulturmiljön. Bekanta namn skapar trygghet och gör det lättare att röra sig. Namnen innehåller ofta hänvisningar till ortens historia och kultur.

Undersök och kartlägg namnbeståndet i ert område. Vad avslöjas bakom namnet? Har platserna getts namn efter personer, händelser eller gamla ortnamn? Fråga ut och intervju människor om vad de vet och kommer ihåg om namngivning och historia.

Det finns olika företag och näringsgrenar i vår hembygd

Undersök näringsstrukturen i er hembygd. Vilka och hurdana företag och näringsidkare finns där? (Fabriker med anställda, hantverkare, fiskare, jordbrukare.) Sammanställ era iakttagelser till en sammanfattning som visar hur upps-

kattade olika näringsgrenar i er hembygd är. Utred vilka yrken ungdomarna i området drömmer om att välja? Vilka branscher verkar områdets ungdomar rikta sig in på? Sammanställ utredningarna till en rapport.

Den enastående artrikedomen i vårt område

År 2010 är FN:s internationella år för biodiversitet eller naturens mångfald. Undersök växt- och djurbeståndet i ert område och förändringar i dem. Finns det sällsynta arter i ert område? Ni kan också undersöka vilka arter som är ursprungliga och vilka som är introducerade och vilken som är de introducerade arternas historia. Artbeståndet kan samlas in t.ex. i en gemensam digital flora.

Växternas kulturhistoria

Växtligheten i din närmiljö visar många spår av mänskligt inflytande. Vissa växter har planterats eller såtts med avsikt för att användas som näring, vissa ska tjäna som prydnad, och vissa har spritt sig genom mänsklig inverkan. Vresros, lupiner och jättelokor är exempel på växter som lätt sprider sig i vår miljö och som kan förorsaka att det ursprungliga artbeståndet klarar sig sämre. Ängar och hagar vittnar ofta om gamla odlingssätt och betesmarker. Har det ordnats ängstälkor i er ort? Var har det ordnats, och av vem? Finns det områden där kor eller får går på bete på grund av landskapsskötsel? Sök reda på sådana ställen, beskriv dem med hjälp av kartor, foton eller teckningar! Gör rapporter om områdenas växtlighet och om personer som är engagerade i att ta hand om kulturlandskapet. Djuren som bidrar till att vårda landskapet behöver också presenteras!

Naturtillstånd eller kulturhistoria?

Att undersöka växtligheten är spännande. Vad berättar det om platsens förflutna om där växer smultron, groblad, skelört eller nässlor? Hurdan är den ursprungliga vegetationen i din ort? Leta reda på dels så naturenliga miljöer som möjligt, dels platser som människor har bearbetat och odlat. Jämför växtligheten t.ex. genom att använda rutfält (en kvadratmeters rutor på de här olika platserna, räkna antalet arter, identifiera arter, bedöm förekomsten av olika arter). Hur avviker rutorna från varandra? Gör dokument, fota rutorna, skriv i lokaltidningen, rapportera på webben! Finns det kvar helt vild växtlighet i Finland?

Parker och träd

Vilka är era favoritträd? Gillar ni bättre de evigt gröna barrträden eller lövträden som byter utseende enligt årstid? Gör en enkät i er skola om olika

trädslags popularitet! Rapportera resultatet av enkäten. Hur skulle er skolas egen trädslagspark eller arboretum se ut? – Ordna talko på våren för att plantera av era favoritträd på gården! Gör ett dokument om evenemanget.

I parker och trädgårdar finns planterade trädslag från olika delar av världen. Utred trädslagen i era lokala parker. Be en sakkunnig från er kommuns parkavdelning eller byggnadsverk berätta om hur parkerna planeras och vilka trädslag där finns. Dokumentera uppgifterna och gör en parkutställning. Planera en egen park med växter och andra konstruktioner.

Berättelser om vår hembygd

Har er hembygd blivit känd för berättelser/vitsar/roliga historier? Fråga efter dem och samla ihop dem. Sammanställ materialet i överskådlig form.

Min hembygd i media

Studera senaste numret av er lokaltidning. Leta efter artiklar och nyheter om kulturmiljön och fundera på vilken bild de förmedlar om er hemkommun. Fokuserar nyhetsrapporteringen på positiva eller negativa frågor? Notera också insändarspalten där det kan förekomma debatter om t.ex. rivning av gamla byggnader eller anordnande av kulturevenemang. Åsikterna kan vara för och emot.

Tänk er att ni är tidningens redaktör och skriv en artikel om kulturmiljön med bilder eller ett svar på en insändare. Ni kan också gå igenom nyheter under en längre tidsperiod; biblioteken sparar ofta gamla lokaltidningar i sina hembygdssamlingar. Vilka teman och debattämnen har fortlevt och hur har nyhetsförmedlingen förändrats?

Jämför kartor och foton

Finns det gamla kartor över ert område i er skola eller er kommuns bibliotek? Leta efter kartor över er närmiljö från olika tider. Hur har markanvändningen förändrats? Finns det skillnader i mängden byggnader, vägnätet, andelen åkrar och skogar eller t.ex. i namnbeståndet? Finns det gamla fotografier? Identifiera platserna på bilderna och ta foton av samma platser. Gör en utställning om förändringar som ni iakttar, skriv i samband med bilderna och kartorna berättelser om vad som kan ha förorsakat förändringarna.

Din nya kulturmiljö i ljuset av din tidigare kulturmiljö

Gör en video eller en skriftlig utredning där ni gör iakttagelser om er nya kulturmiljö jämförd med er tidigare kulturmiljö. Vilka saker är likadana, vilka är annorlunda? Hur påverkas ni av skillnaderna och likheterna? Har det varit lätt att anpassa sig till dem?

Ni kan också ta del av andras åsikter om de här frågorna och intervjua dem. Skillnader och likheter i kulturmiljöer kan också omfatta olika vanor och praxis som har att göra med människornas vardag och verksamhet i sin levnadsmiljö. Är t.ex. maten och matlagningen, produktionssätten eller trafikarrangemangen likadana som i din gamla miljö?

Turistrekam om hembygden för finländska eller utländska besökare

Samla ihop färdiga turistbroschyrer eller postkort om er hembygd. Studera också turistrekam om ert område på webben. Fundera på om broschyrerna och reklamen ger en realistisk bild av er hembygd. Sammanställ en alternativ turistrekam som riktar sig särskilt till ungdomar. Vad vill ni presentera av ert område för utomstående? Ni kan också planera olika långa turistresor i er hembygd. Reklamen och turistresan kan göras också på andra språk än svenska.

Ungdomar deltar i planeringen

Gör en utvecklingsplan för er bostadsmiljö. Utarbeta på kartbotten över er hembygd en plan som visar vilka objekt som ska förändras. Objekten kan numreras och ni kan också foga foton till dem. Utarbeta gruppvis detaljerade beskrivningar av hur objekten kan utvecklas. Exempel på utvecklingsidéer är att det byggs en skateboardpark i ett parkområde, cykelvägar bredvid bilvägen eller att man planerar bokbussens rutt.

En egen karta över hembygden

Rita på egen hand eller i grupp fantasikartor över er hembygd. Markera på kartorna trevliga och betydelsefulla platser samt trista, skrämmande eller farliga platser. Ni kan också rita kartor ur olika lokala invånares synvinkel: utöver er egen synvinkel, tänk ut hurdana kartor som vore lämpliga för t.ex. små barn, hemmamammor, äldre, hundägare, cyklisterna eller fotbollssintresserade.

Fornlämningar och traditionella föremål

Med fornlämningar avses såväl gamla boplatser, gravrösen, borgkullar som alla slags föremål som hittas i terrängen (verktyg, smycken, kläder). Har det gjorts arkeologiska utgrävningar i er hemkommun? Vad visar utgrävningarna om livet förr i tiden? Besök er kommuns hembygdsmuseum och iakttag hurdant kulturarv det visar för besökarna; fokuserar det t.ex. på en viss tidsperiod eller i vid bemärkelse på olika skeden i kommunens historia.

Ni kan också fördjupa er i hantverkstraditionen i ert område och själva tillverka ett historiskt klädesplagg eller verktyg.

Kultplatsen ur ungdomarnas synvinkel

Om det finns en gammal kultplats i ert område, som ungdomarna har tagit till sig för t.ex. rollspel, kan ni undersöka och presentera er hembygd ur den synvinkeln. En gammal kultplats ger upphov till nya betydelser. Det gamla möter det nya.

Kyrkan mitt i byn?

När är kyrkan i er hembygd byggd och hurdan är dess historia? Är kyrkan fortfarande "mitt i byn" eller har den hamnat på sidan om när kommunen har expanderat? Kanske finns det numera flera kyrkor? Skriv er kyrkas historia.

Också hjältegravar berättar om kommunens historia. Undersök de stupades gravar, vad har de att berätta?

Våra drömmars hembygd i framtiden

Gör en analys om er hembygds nuläge och framtid. Fundera på följande fyra frågor: vilka är er hembygds nuvarande styrkor och svagheter samt framtida hot och möjligheter. Fantisera och visionera: vad vill ni ha i ert bostadsområde i framtiden. Fundera också på hur er hembygd ska kunna bli så trivsamt och attraktivt som möjligt.

Vi tänker på miljöns framtid

Utred hurdana miljöprogram det finns i er kommun. Hur sköts t.ex. avfallshanteringen och hur bekämpas klimatförändringen? Intervjua ungdomar och ta reda på hur de kan verka för naturen och dess välbefinnande i sin kulturmiljö.

Vi lagar läcker mat!

Pajer, bondost, skärgårdslimpa, blodpalt, inlagd sill, strömmingsflundror, kåldolmar, snålsoppa. Vilka maträtter är er ort känd för? Planera och genomför ett projekt där ni presenterar er hemort genom dess matlagningstraditioner. Vilken husmanskost är typisk för just er ort? Leta reda på gamla recept, intervju invånare i er hemort och fråga vilka minnen vissa maträtter väcker och hurdana situationer de förknippar maträtterna med. Tillreds maten av lokala råvaror?

Ni kan anordna en temavecka för husmanskost i er skola. Under den veckan smörjer ni kråset med lokal husmanskost. Dokumentera matlagningens skeden, möjligen kan ni också filma dem, och sammanställ dem till en helhet som förmedlar en uppfattning om husmanskosten i er ort, vad som är särskilt med den och vad den har för betydelse.

Hembygden med dramats medel

Genomför ett projekt där ni ritar in er hembygd på rikskartan med dramat och teatern som medel. Vilka särpräglade och individuella drag har er hembygd? Brainstorma kring era samlade kunskaper och iakttagelser t.ex. med hjälp av en idékarta. Fundera på vilka frågor och platser som är viktiga för er och vad ni skulle vilja berätta om för andra. Skriv ner era idéer i form av ett manuskript som blir till ett skådespel. Repetera skådespelet, kasta loss och låt kreativiteten flöda!

Manuskriptet lever och växer med repetitionerna och idéflödet. Utöka scenerna med handling, dialoger, dans, musik och stillbilder med tema från er hembygds platser, historia och människor. Uppför det färdiga skådespelet i er skola och eventuellt också för andra kommuninvånare. Ge skådespelet ett namn som beskriver det speciella med er ort.

Rita in er på rikskartan med sång!

Om musiken ligger er varmt om hjärtat, genomför ett projekt där ni slår ihop era musikaliska krafter och producerar en musikföreställning med kör och allting. Slutresultatet ska helst ge uttryck för er hembygds särprägel, förslagsvis genom sångtexternas innehåll.

Dansen om vår hembygd!

Om ni gillar dans, välj den som utgångspunkt. Genomför ett projekt som uttrycker det särskilda med er ort ur dansens synvinkel. Det kan handla om traditionell eller modern dans. Planera en koreografi som talar till åskådarna och som passar in på er hembygds framtoning.

Vi rör på oss

Hur motionerar folk i ert område? Vilka är ungdomarnas favoritidrottsgrenar under olika årstider? Genomför ett projekt som genom intervjuer och enkäter tar reda på hur folk i hembygden gillar att röra på sig. Hur tar sig t.ex. eleverna i er skola till och från skolan? Utred om trafikarrangemangen i er ort stöder självständig rörlighet? Uppmuntrar skolan ungdomarna att röra på sig tillräckligt? Intervjua också lärare. Utifrån er utredning kan ni också ta initiativ i kommunen och utöva inflytande.

Vi mår bra!

Den här synvinkeln lämpar sig för projekt där kulturmiljön undersöks med avstamp i hälsokunskap och välmående. Hurdana fritidsintressen har folk i ert område? Vad betyder de för dem? Vad är lycka? Definiera den med hjälp av intervjuer och lyft hemligheterna med lyckan fram i dagsljuset. Hur inverkar den lokala naturen och dess särdrag på människornas välmående? Kan någonting göras bättre? Vinklingen på lycka och välmående kan också kopplas till undervisningen i religion eller filosofi.

Vår hembygd i bild, form och färg

Undersök er hembygd genom bilder och färger – med hjälp av konsten. Gå och se på minnesmärken i er hembygd eller gör utflykter till platser som känns intressanta. Iakttag landskapet och måla av de bästa bitarna i det. Verken kan vara föreställande eller abstrakta. Också tecknade serier är möjliga.

Ni kan också planera nya minnesmärken för ert område. Har din kommun hedrat någon historisk händelse med ett minnesmärke? Vem eller vilka har varit så betydande personer att de har fått en egen staty? Planera ett minnesmärke över en viktig person eller händelse och genomför det i miniatyr. Välj material fritt (papper, lera, trä el.dyl.).

www.mistaolet.fi

Morgonsamlingstävling

Du kan delta i tävlingen med morgonsamlingar med kulturmiljömotiv, eventuellt sammanställda på basis av projektarbeten. Morgonsamlingen kan utöver ljud också innehålla visuellt material.

Morgonsamlingarna ska vara landskapsvis/dialektområdesvis genomförda, högst tio minuter långa och handla om det egna områdets kulturmiljö.

Tävlingens mål är att stärka elevernas hembygdsidentitet och kunskap om sitt områdes kulturmiljö och dess betydelse samt att ge utförda elevarbeten publicitet.

Allt morgonsamlingsmaterial ska vara gjort av eleverna själva. Om morgonsamlingen innehåller material av någon utomstående, ansvarar de som gjort morgonsamlingen för materialets användnings- och publiceringsrättigheter. I fråga om upphovsrätt ska de morgonsamlingar som läggs ut på webben och deltar i sidorna vara fria att publiceras på webben och stå fritt till skolornas förfogande. Om materialet innehåller utomstående material, t.ex. bilder eller musik, ansvarar upphovsmännen för användnings- och publiceringsrättigheterna. I fråga om upphovsrätt ska de arbeten som deltar i tävlingen vara fria att publiceras på webben och stå fritt till skolornas förfogande.

De bästa morgonsamlingarna belönas

Morgonsamlingstävlingen inleds i början av höstterminen 2009 och räcker till slutet av vårterminen 2011. De bästa morgonsamlingarna belönas med stipendier (100–500 euro) i slutet av varje termin. Morgonsamlingarna läggs ut på webbplatsen i början av den termin som följer efter utvärderingen. De kan då användas fritt av de övriga skolorna.

Länkbank – kunskap om kulturmiljö på webben:

www.kommunerna.net

www.luontoliitto.fi

www.museiverket.fi

www.nba.fi

www.pohjois-savonmuisti.fi/ymparisto

www.byggnadsarv.fi

www.miljo.fi

www.ymparistokasvatus.fi

www.mistaolet.fi

